

Изкушени сме да смятаме, че езикът на поета е език на господаря: когато поетът говори, словото е суверенни – слово на онзи, който е приел риска; който казва онова, което никога досега не е било казвано; именува онова, което не чува; единствено говори, така щото вече не знае какво казва. Когато Ницше твърди: „Но изкуството е нещо ужасно сериозно!... Ще ви заобиколим с образи, които ще ви накарат да тръпнете. Имаме власт да направим това! Запушете си ушите: вашите очи ще видят нашите митове, нашите проклетия ще ви достигнат!“, то това е слово на поет, което е слово на господар; и може би това е неизбежно, може би лудостта, която обзема Ницше, идва, направи от господарското слово слово без господар, суверенност без споразумение. По същия начин и песента на Хьолдерлин, след прекалено силния взрив на химна, отново става – в лудостта му – песен на невинните сезони.

М. Бланшо¹

¹ *Предстоящата книга*, София: Критика и хуманизъм, б. г., с. 41 (прев. Антоанета Колева).

ПЕСНИ НА НЕВИННИТЕ СЕЗОНИ

Предложените по-долу на българския читател стихове са от късния период на Фридрих Хьолдерлин (1770–1843), когато поетът – състудент и приятел на колосите на Немския идеализъм Шелинг и Хегел от Тюбингенската семинария – вече е изпаднал в период на видимо умопомрачение, продължило десетилетия, до самата му смърт (въпреки спекулациите от някои тълкуватели, че то е било преструвка, помагала му да се крие от реални или въображаеми политически противници и преследвания, най-вече във връзка с опитите за съдебен процес срещу неговия другар Исак фон Синклер и конспирациите за сваляне на вюртембергския курфюрст). В този период поетът обитава прочутата си кула в Тюбинген, част от дома на семейството на дърводелеца Ернст Цимер, когато помрачението на съзнанието му се редува с кратки периоди на просветление, а приемането на рядко наминаващите любопитни гости – и с продължителни импровизации на пиано и опити за творчество, вдъхновено от гледката отвисоко към река Некар.

Стиховете от този последен период не са често превеждани не само поради относително маргиналния им характер с оглед творчеството на поета. Но и защото те са предизвикателство за всеки преводач с често срещаните се правилни рими и тягостното усещане за фрагментарност и скрити послания, които понякога избухват, или по-скоро избухват, сякаш скрити сред привидно съвършените, но обхванати от специфична, на границите с мистичното, вътрешна пустота кратки текстове. Впечатлението за синоптичност и съгъстено вътрешно-циклично съ-преживяване на световната история в езотеричен план – идентификация с фигури като Дионис, Херакъл, Диотима и др. (т. е. онтогенетично повторение на филогенезата, както е у Хегел) – е подсилено от използването на псевдоними и бъдещото страх и трепет, едновременно маниакално и точно, датиране на част от стихотворенията, разполагащо ги във векове, различни от деветнадесетия.

Като правило поезията на Хьолдерлин е трудно разбираема за неподготвения читател, ако не е придружена от подробни коментари (предмет на продължаващи вече два века занимания на поколения филолози, критици, философи и издатели) поради изобилието на препратки и скрити цитати или референции към определени културни традиции, най-вече библейската и елинската. И все пак дори в стиховете му от този период се долавят някои основни теми в предходното му творчество – такива като

природата, сезонността, спонтанността, самопоказването и самоскриването на тайните на света, размишленията за съвместния човешки живот, за самоусъвършенстването, за екзистенциалната необходимост от сливане на божествено и земно, за напрежението между строгия протестантски монотеизъм и героическите и културни форми от Античността.

Препоръчваме едно внимателно, бавно, прекъснато и завръщащо се към тези къси загадъчни форми от страна на българския читател, като се надяваме на благосклонност към опита ни – въпреки неизбежните му несъвършенства, да предадем на роден език в пълнота последните творения на тази трагична, но и могъща фигура на Немския романтизъм.

Предложените тук стихове бяха преведени преди няколко години заедно с много други произведения на Хьолдерлин от по-ранния му, „класически“ период – предимно (но не само) прочутите му химни – без всякаква мисъл за публикуване, като едно частно дело с единствена цел самото удоволствие от дълбокото съприкосновение с тези послания. За настоящата публикация текстът е внимателно прегледан и редактиран с оглед максималното приближаване към нормите на съвременния български език, правопис и пунктуация.

В тази късна своя поезия поетът изглежда разположен не отсам, нито от другата страна, а *вътре*, в самата *граничност* на езика, т. е. – казано с мисъл за Витгенщайн – нито откъм вътрешната граница на езика с неизречимото (защото тогава езикът не би имал достатъчно добър контакт с неизречимото, а може би и изобщо не би имал, както застанали в една стая ние по никакъв начин не бихме могли да отгатнем как сградата изглежда отвън, като фасада), нито е отвъд тази граница (защото в такъв случай не би било неизречимо, а би станало изречимо). Някои от изразите звучат като словесни формули на битието, с които поетът може би заклина погълнатата го психическа нощ – време, анализирано по-късно от Ницше и Хайдегер през фигурите на Последния човек и забравата на Битието, но вероятно и умосъзерцавано в мигове на проблясък от фатално разкъсвания между Исус, Дионис и Херакъл поет, усамотен в своята кула.

От преводача

Под „късни“ имаме предвид стихотворенията, писани през дългия, продължил близо четири десетилетия период на умопомрачение на поета. Със сигурност те не обладават качествата на ранната Хьолдерлинова поезия, отдавна превърнала се в част от „златния фонд“ на романтическата епоха (и Златния век на немската култура изобщо), но – особено чрез делото на Хайдегер – също толкова и във философски факт, интегрална част от немската философска мисъл през XX век. Но облъчена от цялостната

фигура на поета, в която творчество и биография (жизнена „съдба“ в най-драматичния смисъл на това понятие) се сливат по начин, съизмерим само с Ницше, късната поезия се сдобива със собствена значимост, по-различна, но не по-слаба от значимостта на ранното му („класическо“) творчество.

Или другояче казано, тази поезия на Хьолдерлин следва да бъде разбрана само стереоскопично, т. е. четена едновременно „за себе си“, иманентно, но и генетично, със знание за произхода, за онова, което я предхожда и предпоставя, при това и в двата – неотделими впрочем – плана на този произход: иманентния, поетически, и „външния“, биографичен. Без това екстериорно, положено извън самата нея знание за произхода тя може да не ни каже нищо *важно*; или пък ще ни каже нещо *друго*, дори *съвсем* друго. Тоест тук по-скоро трябва да се придържаме към подхода на психоаналитика Жан Лапланш, който настоява за разбирането „в едно-единствено движение“ и творчеството на поета, и еволюцията на самия поет „към и във лудостта“¹. При такъв подход тривиалната пейзажна лирика престава да е тривиална, сдобива се с второ дъно, с обем; превръща се в холограма, побрала в себе си и качества, които не са ѝ присъщи „в себе си“, *in sich*.

Ранната поезия на Хьолдерлин е отдавна и добре позната на българския читател чрез множество преводи: след „класическия“, макар и в някои отношения остарял днес превод на Чило Шишманов и Атанас Далчев от 1966 г.², особено през последните три десетилетия в отделни томчета или в интернет пространството се появиха нови преводи: на Кръстьо Станишев, Венцеслав Константинов, Иво Милев, Владимир Сабоурин, както и на самия Коста Бенчев. Късната (в изяснения по-горе смисъл) поезия на Хьолдерлин обаче досега не е превеждана; това е първата ѝ поява на български език.

От редактора

¹ J. Laplanche. *Hölderlin et la question du père*. Paris: PUF, 1961, p. 13.

² Фридрих Хьолдерлин. *Лирика*. София: Народна култура, 1966.

Фридрих Хьолдерлин

КЪСНИ СТИХОТВОРЕНИЯ (1806–1843)

1. ПРИЯТЕЛСТВО, ЛЮБОВ

Приятелство, любов, светци и църква, и кръстове, картини,
олтар, амвон и музика. В ушите му отеква проповядване.
Неделното училище изглежда след това на масата в известна степен
задрямало, ненужно –
беседа за мъже, деца, девиси и благочестивки.
Чак след това излиза господарят – градоначалник и творец.
Изброява ги полята той околоръст, и родните морави,
а младежта внимателно се взира будна.

2. КОГАТО ОТ ДАЛЕЧИНАТА

Когато от далечината (защото ний сме разделени)
все още съм за теб разпознаваем, съм минало
о, съучастник в моите страдания! –
все пак ще мога да ти споделя едно добро,

поне кажи ми очаква ли те твоята приятелка
в градините, в които се открихме
след безобразно, мрачно време
при изворите на свещена древност тук?

Това ще трябва да издумам – известна благост имаше
във взора ти когато в далнините
с отрада се огледа,
човече спотаен, и с тъмен

лик. Как часовете там течаха, как тиха
душата ми се рееше над правдата така че
аз отвътре се разкъсах?
Признавам си, душата ти аз бях

наистина! Тъй както ти всеопознатото ми
в паметта ще принесеш и ще опишеш
в писма, така и с мен ще се получи.
Аз също всяко минало ще изрека.

Дали бе пролет или лято? Със сладки песни
сред птичките един живееше си славей,
а те не бяха скрити навътре в храсталака,
и с аромати упоиха ни дървета.

Пътеки ясни, тихо шумолене, пясъкът,
по който ходехме – зюмбюла всички те направиха
по-жизнерадостен, а и по-мил.
А същото се случи и с лалето, с теменугите и с карамфила.

Но по стени, по зидовете зеленееше бръшлянът,
о, ти! – зеленина блажена в тъмата на алеи стръмни. Често
ту вечерта, ту сутрин бяхме ние там,
говорехме си много и гледахме се лъчезарно.

В прегръдките ми младенецът разцъфтя,
дойде напълно изоставен от полята,
които ми указа в миг на слабостта душевна,
но ето – имената на рядко посетените места

и всичко най-прекрасно съумя той да опази,
то беше и за мене много скъпо върху свещени зъбери
напъпило в страната родна
или пък – скрило се от висшето прозрение.

Там точно, де морето някой може да обгледа,
но никой туй не иска – там се смири и приеми и помисли
за другите, които още са доволни понеже –
крещящ, денят ни се е появил:

ден, що с признание или пък с ръце, в моление въздигнати,
ни е обединил. Горко ми, ах!
Това красиви бяха дни. Ала
последва ги един тъй тъжен сумрак.

Така самичък беше ти в света красив,
и винаги си го твърдял, любими! Но
и това не знаеш ти...

3. ПРИ СМЪРТТА НА ДЕТЕ

Прекрасното е на децата свойство,
дори навярно туй е образ Божи.
Владеят ги мълчание, спокойство –
на ангели да бъдат те награда може.

4. СЛАВАТА

До Бог достига звук прекрасен
в уши така прочути пратен и – о, чудо! –
животът става и велик, и ясен,
човек напето стъпва, или пък язди лудо.

И радостите земни, дружбата, благата,
градините с овошки, пазачът и лозята
изглеждат ми от светлото небе отблясък,
подарък от духа за нас тук в спор и крясък.

Че някой щом е обдарен богато,
щом е нагизден с плодове и злато,
щом има дом, добре живее в слава,
какво му трябва още, та да се наслаждава?

5. ПРИ РАЖДАНЕТО НА ДЕТЕ

Как ли отец небесний с погледи следи
порасналите в радости деца?
В треви, в цветя ще бъдат техните следи
там запечатани от свидните сърца.
Докато дойде времето, се радвай с живост,
единствено в душа красива ще се появят
божествена омая и стремливост,
а бездните на Бог ще те крепят.

6. НАЙ-ХУБАВОТО

Най-хубавото в тоя свят изпитах.
В мига на младостта отдавна аз отлитах.
Април и май, и юли са далече.
Но аз не съм, в отрада не живея вече.

7. КЪМ ЦИМЕРОВИ (1)

Различни са посоките в живота,
те пътища са и планински очертания.
Към вечен мир, съзвучия, прославяне
това, което сме, допълва Божеството.

8. ЩОМ ОТ НЕБЕТО

Щом от небето най-светлото блаженство
се излее, при хората пристига радостта
и те за толкова неща се чудят –
и видими, и висши, и приятни.

Така омайно прозвучава свещен напев тогава!
Така усмихва се сърцето на песните правдиви,
веселие в картината се сбира –
през мостчето овчиците потеглят,

почти изчезват в лесове притулени,
ливадите, покрити в свежест,
са като горската поляна
тъй близо до гората.

Там по поляните и пребивават
агнеците тия. Наоколо са върховете
просто голи възвишения,
тук-там обрасли с дъбове, с елхи – по-рядко.

Там, де на ручея вълничките напират
така, че ако някой по пътя се задава
и гледа с поглед мил, се върховете възвишават
с осанка нежна, а лозята пък нагоре се извиват.

Макар да са стъпаловидно лозите засадени,
те стръмно падат към овошките цъфтящи,
а мирисът на диви плетове витае,
където скрити, теменужки никнат.

Все тъй се спускат и водите, и мило
се чува ромон през деня,
а всички местности околоръст
почиват и мълчат през целия следобед.

9. НА ЦИМЕРОВИ (2)

За някого, добър и мъдър, казвам аз –
какво му трябва повече? Дали душата му
изобщо едно-едничко нещо ще задоволи?
Дали е стръкче или пък – лоза узряла на земята

това, което него кърми? Не! А само – усет...

Възлюбената често е приятел, но още повече –
изкуството. Ти, скъпи мой! Ще ти продумам правда –
духът Дедалов – горска сянка – е в твое притежание.

10. ПРОЛЕТТА

Щом по полята свеж растеж напъпи
и гледката отново се разхубави, покажат се
над върхове, където зеленеят лесовете,
по-светли облаци, прозирен въздух,

о, колко радост има в хората тогава!
По каменистите пътеки ведро бродят
сами в спокойствие, наслада и блаженство,
и дружеският смях не е далече.

11. ЧОВЕКЪТ

Кой благото почита, беди не си създава,
напразно не обича – е възвишен:
познава ценност, служи в житието висше,
в доброто вярва, слава пътя му огрява.

Хьолдерлин

12. РАДОСТНИЯТ ЖИВОТ

Когато стъпя по тревата
и тръгвам из поле смирен,
изпълнен аз съм с добротата
и – от бодил ненаранен.
А дрехите ми разпилени
ветрове духовни питат
додето развързката ме мене
чака – същност где е скрита?

О, таз картина мила,
зелените дръвчета!
Не мога да отмина, ето –
тя мами ме като уютна вила.
Че и покоят в час честити
потрепва точно покрай мен.

И затова и ти не питай –
ще ти го кажа в тоя ден.

Все пак аз към потока весел
си търся пътя пряк,
който като към обител днес е
там плъзнал през поток и бряг.
А диво мостче се издига,
и влиза в хубави горички,
където вятърът го стига,
от очи измил сълзички.

Горе там на хълм обронен
седнал съм в часа по пладне.
Вятър духа сред корони,
слуша звън камбанен.
Умозрение в сърцето
покой дава в съзерцание,
скърбите ми потушава, ето –
в ума без колебание.

Панорама благородна! Тук
над пътека равна грее
бледата луна без звук,
вятър привечер повее,
сред домашния всемир
планина се вие,
аз съм като вкъщи, в мир
златно вино пия.

13. РАЗХОДКАТА

Вие, красиви гори отстрани!
По склона зелен очертани!
Там дето пътят страни,
сладка радост ме храни.
За всякоя болка в душата
когато нахлуе тъмата у мене
плащам изкусно цената
стародавна, определена.
Вие, мили гледки в долини,
пресечени с тесни пътища!
С праобрази на дървета, градини,
по поточето тичащи –
прекрасно блести отдалече

бодра картина,
естеството си тук вече
усещам в нежна родина.
Дружески божеството води,
пътя рисува в синьо, красиво
облаци по небосвода
меки кълбят се в сиво.
Светкавици с гръм засилват
аромат на жита обгорени,
великолепно се милват
в извор форми несътворени.

14. ЦЪРКОВНОТО ГРОБИЩЕ

Ти, място тихо, дом на младите тревици!
Лежат жени, мъже тук, кръстове стоят –
насам се стичат другарските редици,
стъклата светли на прозорците блестят.

Когато тук лъщи небе по пладне
а пролетта насам лети,
кога на облак сив духът е хладен
и нежен ден над теб трепти –

как шумно е тогава под бледата стена,
където плодове дърветата красят!
Те росни са, но с листи черни от вина –
овошките отпред напето се редят.

Там в църквата е тъмна тишина,
олтарът също се свива през нощта,
и все пак има тук и хубави неща –
през лятото щурец оглася с песента.

Ако се някой вслуша на пастора в речта,
докато всичките приятели стоят
наоколо с другаря, и в смъртта
живот ще чуе верен в смирена благодат.

15. ДОВОЛСТВОТО

Кога един от нас в живота се развие
и схване що се случва и как се то усеща,

прилича на спасен от вихър, и с бури няма среща –
добре е той, ако от опасност се укрие.

Но по-добре е в красотата да заплува
и благостта на времето да именува
в една възвишеност с наредба в житието
така, че радост щом пристигне, за мъки да нехае.

Дървото зеленее, над хълм се разклонява,
цветята долу нежно-нежно кората му обгръщат -
туй всичко е живот при божеството вкъщи,
а горе от небето ветрецът се снишава.

Когато пък в замяна ме питат любопитни
какво е всичко туй, как усет да изпитат
за предрешеното, за висшето, доброто,
тогава им отвърщам – то сваят е за живота.

Когото естеството тъй просто утешава,
той почва да подканя за житие в отрада
и в простота е яснотата в коя мъдрецът страда -
колко дивна! – сред радост в смях прощава.

Мъжествената строгост в опасности и лаври...
тя в размисъл се ражда, в усилията храбри
там целите се гонят и тичат най-добрите – ето
красиво и подробно, проблясва битието.

Те сякаш че самите от нещо са избрани
да раждат новини за памет и сказания,
делата им усърдни съвсем да не залязват,
в звездите да сияят, величие да спазват.

Постъпки безразсъдни живота ни изграждат,
а целите високи главите ни охлаждат,
вървежът все напред с успехи ни снабдява
в сериозност, с добродетел той младост освежава.

Утехата и прежното в живота ни се срещат,
и все пак са различни – едното ни разкайва
в преследване на слава и силно ни омайва
за други измерения, които се усещат,

а второто ни води към мъките нещастни –
там хората са в заник: шеги с живота властен

най-скъпо се изплащат и бързо се променя
ликът несправеден на грешника до мене.

Добре че живи образите видимо се бранят,
за вечност устояват, от времето се хранят –
страните две си спорят – едната все усеща,
а другата стреми се – през горести – насреща.

16. НЕ ВСИЧКИ ДНИ...

Не всички дни са най-красиви за човека,
по радости отново днес копнеещ,
по времена с другари обичливи,
по хора в младост благодатни.

17. ПРОЗРЕНИЕ

Когато хората са ведри, то произлиза от душата
като добруване, просторите довеждат го свободен
лика нарастващ на леса, дъха любезен на цветята,
плода от почвата що никне, с благо у нас тъй сходен.

Поле прегръща планините и от небето там високо
приижда вихър, друми нежни са в дрезгавините
и крачи си човекът въз поприще широко,
в полята смело брод да търси сред водите.

А думите му само в паметта живеят,
че хората единствено ги свързва добротата,
живота цял изпълва колчем онемят
премъдри питания в самотата.

Това прозрение днес с бодрост вее, освежава
човек сред тежките принуди, дните обновява
ту в благини, ту в мъки доброта огромна
с признателност да властва и всичко да си спомня.

18. МИЛОСТИВЕЙШЕМУ Г-НУ ФОН ЛЬОБРЕ

Вий, благородний, сте човекът, за когото
не е погрешно да твърдя, че всеки Ви познава
през обладаването Ви съвършенство, макар доброто
и питания да поражда, и лесно образец да става.

Живеете живота във власт на правилата,
това честит Ви прави, поражда уважение,
туй на достойните е даден подарък от съдбата –
за жалост тук мнозина в беди са, в унижение.

Това наистина е неотменно, над всичко то струи.
Умилно, дружно хората живеят, не в самота; важй
чистосърдечното без блясък и лъжи,
човекът винаги го знае, той мъдро светове строи.

19. ПРОЛЕТТА

О, колко съм щастлив да видя – часове минават
когато, облажён, човекът се разхожда из нивята
и всички вдъхновено въпроси си задават,
а хората сърдечно разперват си крилата.

Как там небе се вгъва и се разпростира
и праща радост от зенита в низините,
кога духът за нов живот кураж намира,
а птиците прославят висините.

Човекът, който често пита своя Аз,
тогава чак живота си разказва и издига слово,
униние не спира нашия захлас
и радостен – стопанинът блага брой отново.

Когато нов, домът с градеж нагоре избуява –
тогава безграничните пътеки дирят гост,
те тръгват надалеко, на взора се удава
да доближи полекичка поточе с тънък мост.

20. ЕСЕНТА

Сказанията, от Земята отлетели
за посетил ни дух, що вечно се възвръща,
пристигат пак при нас и искат да сме смели,
от времето да учим. Само се то поглъща.

Картините от прежното не са изпята песен,
напуснали природата или пък избледнели –
те от върха на лятото снизхождат, есен
душевен трепет ражда в небесните предели.

И ето – в кратко време тъй много ще се случи,
Селякът, над плуга си приведен, поглед вдига
да види как годината доволна ще приключи –
отобрази натегнал, денят му свършек стига.

Но нашите земи, отвесните кръжила
на стръмните скали не е мъгла обвила,
тук нищо не изчезва, приижда утро златно
и съвършенство то съзижда благодатно.

21. ЛЯТОТО

Над неожънати поля, по върховете крепки
до облак с бял разкош под небосвод обширен
в най-тиха нощ безброй звездици трепкат
с тъмите необятни във въртеж неспирен.

Пътеките растат далечни, като битие се ният,
надигат се забележимо изпод морски глъбини,
в ден светлоутринен и людето се движат
преблагородно в златни светлини.

Нагиздени са с нови багри просторните градини,
човек бленува за успехи, че бедите
да претвори в добро тъй възвисен, та – да отмине,
на миналото взрян в следите.

22. ПРОЛЕТТА

Приижда виделото през далечно било
и утро буди се непомрачено,
то на човека се усмивва разкрасено
от радост, че човеците е осенило.

Желае нов живот към бъдното да се открие,
с цветчета блясват дни в това пришествие
и пролетта се чуди как ще да покрие
земята със зеленото приветствие.

3.03.1648 г.

С коленопреклонност:

Скарданели

23. ПРОЗРЕНИЕ

Денят разкрива се човеку в светлите картини,
когато блясва сред зеленина далечна
преди привечер в мрак да се склонят светлинни
проблясъци и нежно ден-звучи да пресекнат.
Тъй често се явява световното ядро от облаците скрито,
че мрачният разсъдък в съмнения обвит е,
разкошната природа ни дните разведрява,
накрай света смутените въпроси отстранява.

24.03.1671

С коленопреклонност:

Скарданели

24. ПРОЛЕТТА

Светило свети и цъфтят полята,
пристигат дни на цвят богати,
гостуват от небесен край,
а вечер се превръщат в рай.

Годината изгрява, времето извира,
с изящество на празник се простира –
дела човешки цел откриват лесно
и знаците в света творят чудесно.

24.04.1839

С коленопреклонност:

Скарданели

25. ВИСШ ЖИВОТ

Човек избира житието свое, с решения
познава правда, мъдрост не забравя,
преборва тежко мирски прегрешения,
та нищо ценността да не смущава.
Природа изобилна дни му украсява,
духът поражда все копнение в сърцето
пред истината – трепет там, където
въпрос за смисъла се появява.

Тогава същността той може да обича,
възвишено да следва, прекрасно да нарича –

като човек развой световен да обглежда
и смисъл висш в живота да въвежда.

Скарданели

26. ВИСША ЧОВЕЧНОСТ

В недрата на човеците е вложен смисъл
да опознаят най-доброто, да го изберат –
това целта е, да живеят с мисъл
за истината и – духовни – летата да броят.

Скарданели

27. РАЗВИТИЕТО НА ДУХА

Развитие в духа си хората намират,
животът им се случва когато то направи
така, че всекидневно сутрин да извират
богатства от душата в минути величави.
Природата по начина разкошен се показва,
човекът все на радост се надява
и както на деня изгрял се доверява –
така завет свещен с духа си спазва.

28. ПРОЛЕТТА

Човек забравя всички земни грижи,
духът цъфти и в тържество се движи,
поле зелено широм се простира,
поток блести де низина намира.

Стоят височини от лесове покрити,
прекрасен, полъхът пространства пита
как долина дълбока по земята се разстила,
как къщи, кули... хълм да гали няма сила.

С коленопреклонност:
Скарданели

29. ЛЯТОТО

Когато време дойде, гине цветна пролет,
тук идва лятото, преваля в полет
и както ручей в котловината бяга,
така разкошът на леса приляга.

Внушително полето се показва
и както ден за вечерта разказва,
така годината в час летен пребивава,
с природните картини духа възпоменава.

24.05.1778
Скарданели

30. ЗИМАТА

Когато бледен сняг разхубави полята
и плам възвишен в равнина се вие,
далеко е разсърденото лято
и пролет чакаме додето мрак мига развие.

Неща великолепни се явяват, въздухът ефирно
светлее и в гората е прозрачно,
по улици стаени няма хора – те притихват,
и всички се усмихват.

Разцветът не изглежда в трепет леко
възжелан, звездите
лъчезарни са и скрити
в небето – вечни, и далеко.

Потоците са с гладки изваяния,
разпръснати са в меките сияния,
животът продължава в села и градски двори
и празнично блестят огромните простори.

31. ЗИМА

Кога листата се изгубят, в далнината
се скриват в бяло долините
и ден блести по пладне в светлините
на празник градски пред вратите.

В безмълвие природно полето се стаява,
духът човешки си се укротява –
изпъква всяка разлика понятно,
всемирът е открит за пролетта приятна.

25.12.1841

Вашият най-коленопреклонен

Скарданели

32. ЗИМАТА

Полето голо е, блести в далечината
небето синьо, и както път посока дава –
така единна е природата под светлината,
свеж въздух всичко увенчава.

Съдбата земна се вижда от небето,
денят с нощта прегръща се в лъчите,
които нейде там са сред звездите и ето –
душевен е животът, и нескрит е.

9.3.1940

С коленопреклонност:

Скарданели

33. ЛЯТОТО

Тепърва предстои година да се види и полята
сред нежната на лятото лежат позлата.
Моравите зелени най-пищно се простират
където в ручея вълните се не спират.

Денят се влачи през върхове и долините
не тревожи – потънал е в лъчите,
почива облакът спокоен и висок,
за пир годишен готви се оброк.

9.3.1940

С коленопреклонност:

Скарданели

34. ПРОЛЕТТА

Щом нов светлик в страната се покаже
под свеж дъждец проблясва пад в зелено,
поточе цветно в бяло пременено
надолу тича ден нов да разкаже.

И пламва видело сияйно, отчетливо,
небе разцъфва умирено, приветливо,
човекът несмутен сезона съзерцава,
през който съвършенство в живота му се дава.

15.03.1842

С коленопреклонност:

Скарданели

35. ЕСЕНТА

Природата проблясва във висше очертание
щом ден честит безгрижно отминава —
това е времето, което възвишава,
а плодовете в благо са сияние.

Земята тъй е украсена, че рядко се шуми
в поле открито, слънце се глуми
с ден обичен, поляните лежат
широки, и ветрове лъхтят,

дървета ведро с клонки се усмихват,
когато пусти равнини притихват,
със смисъл се изпълват ясните картини,
докато златният разкош отмине.

15.11.1759

36. ЛЯТОТО

В долината поток се стича, върхът го гледа отвисоко,
нашир и дълж в зеленина дълбока
прострели са дървета шума,
в несвяст водите не отронват дума.

Затуй ли слънчев лъч блести тъй жарък —
за да пришпорва светъл ден към пламък

и да преваля в свежест вечерта
докато носи прелестта.

24.05.1748
С коленопреклонност:
Скарданели

37. ЛЯТОТО

Минават дните, с нежен шум ми вятърът дъхти
през облаци, поля говорят с красоти,
край долина притихват в сумрак планините
и изворни вълни се вият в низините.
В горите сенките се разпростират
чак докъде потоците не спират –
тъй виждаме далечни образи в часа,
когато чуваме на разума гласа.

24.05.1758 Скарданели

38. ЧОВЕКЪТ

Кога човек за себе си живее, все идва време за отмор –
денят му с други дни подобие не вижда,
заслужено къмто почивка той отправя взор,
разделя се с природата, но тя не му завижда.

Живее нашироко по начин най-сиротен
там, дето пролет китна и слънцето се радват,
докато есента годината открадва
и облаци безмилостни обвиват го – самотен.

С коленопреклонност:
28.07.1842 Скарданели

39. ЗИМАТА

Когато образите невидяни са отминали,
към края на сезона идва дълга зима,
просветва гледка нежна, полята са загинали,
повяват бури, дъждовен трепет има.

Като в почивен ден годината приключва,
като въпрос, зададен с тон прекършен,
наново пролетта изгрява, случва
се земен блясък, естествен и завършен.

С коленопреклонност: 24.04.1849 Скарданели

40. ЗИМАТА

Когато времето се промени, трептежът
на красната природа е отминал в свежест
тъй – вече не цъфти проблясъкът сезонен,
минава бързо ден, че бавно бе прогонен.
Животът задушевен в различни времена е,
чрез дните нееднакви природата вещае
проблясък, новости за родна същност вечна,
човешката природа правдива е, сърдечна.

24.01.1676

С коленопреклонност
Скарданели

41. ЗИМАТА

Кога денят се хлъзне на лятото по склона,
смълчават се полето, планинската колона,
проблясва на небето дневно синевата,
звездите се оформят във височината.

Промяната, изящството се посвиват,
като поток надолу буйно се разливат,
а за духа отмора своя час забързва,
с чудесната природа дълбоко се обвързва.

С коленопреклонност:
24.01.1743 Скарданели

42. ГЪРЦИЯ

Тъй както биват хората, така в разкош е и животът –
те често покоряват и природата,

великолепната земя за тях не тъне скрита
и с чар се появяват вечер, сутрин...

Открити са полята, сякаш ден при жътва бяга,
духовното отвсякъде се ражда като в сага
и нов живот с човечност избуява –
сезонът в тишината се вглъбява.

С коленопреклонност:
24.05.1748 Скарданели

43. ПРОЛЕТТА

Денят събудил е разкошно небесата,
изчезнали са суетите на звездата,
човекът се усеща, съзерцава –
началото годишно в почит уважава.

Възвишените планини от извори блестят,
дръвчетата с корони си трептят,
невръстната година празници насрочва
и хората доброто, красивото отпочват.

С коленопреклонност:
24.05.1748 Скарданели

44. ПРОЛЕТТА

За нови радости се слънцето завръща,
изгрява ден с лъчи като цветята,
природата с премяна явява се в душата,
новородените напеви я прегръщат.

Дълбоко в долините се ражда млад светът
и ведър е на утро пролетно часът,
високо ден блести, животът чак до мрак
е даден на ума в недра да впери зрак.

С коленопреклонност:
20.01.1758 Скарданели

45. ПРОЛЕТТА

Кога из дълбини се появи в живота пролет,
учудва се човек и нови думи в полет
изникват от духа, надига радост глас
и празнично звънят напевите в захлас.

Открива се хармония в моменти от живота,
дух и природа съзираме в кивота
на смисъла, обединени завинаги в душата,
и свършени – намираме единство в естествата.

С коленопреклонност:
24.05.1758 Скарданели

46. ДУХЪТ НА ВРЕМЕТО

На този свят се людете така намират,
както в живота времето, годините извират;
като промяната нагоре се стремят – правдиво
пристига нещо трайно и различно, неменливо.
И тъй живота съвършенство единява,
че в него порив висш за хората създава.

С коленопреклонност:
Скарданели
24.05.1748

47. ПРИЯТЕЛСТВО

Когато хората отвътре се познаят
и могат да се нарекат приятели, в омая
животът става по-понятен – те откриват
се с интерес в духа, не спират.

Възвишеният дух се в дружба свързва
и людете в хармония с доверие обвързва –
така живот във формите живеят,
това е дадено да го лелеят.

С коленопреклонност:
20.05.1758 Скарданели

48. ПРОЗРЕНИЕТО

Кога човекът тръгне на живота в далнините,
далеко и встрани блести сезонът на лозите,
там са опразнените лятоска простори,
гората се явява с тъмните си взори.
Природата че пълни с картини тези ери,
това, че тя остава следите да намери,
е съвършеност и възвишеност напета –
човек е увенчан от цъфнали дръвчета.

С коленопреклонност:
24.05.1748 Скарданели

49. В МИЛА СИНЕВА

В мила синева цъфти
църковната кула с металния покрив. Облита я
писък на лястовици, обгръща я най-галеща синева.
Слънцето там се движи високо и оцветява оловото,
но горе във вятъра тихо грачи флаг.
Щом някой се изкачи по ония стъпала под камбаната,
тих живот има – защото
дори с ярко изсечена фигура,
образност от човека извира.
Прозорците, в кои кънтят камбани, като порти са
към красотата,
защото точно по природа те порти са –
туй сходство имат с дърветата в гората.
Чистотата обаче и красота е.
Сериозен дух вътре се явява от разнообразното.
И толкова са прости картините, тъй святи са, че
често страхуват се да ги опишат.
Ала Небесните – те винаги добри са
с всичко наедно – и, богаташи същи, те притежават радост, добродетел.
Човекът на това да подражава бива.
А бива ли, от чиста мъка житейска някой като
прогледне, да каже: тъй ми се ще да бъда и аз?
Да. Доде приятелството още е в сърцето, чистото,
докато то там трае, то на човека нещастлив не липсва
божествеността.
Бог непознат ли е? И той открит ли е, като небето?
...тъй вярвам аз, по-скоро. Мярка човешка то е.
Със заслуги преизпълнен и все пак поетично
на таз земя човек живее. Но чиста

на звездната нощ не е сянката,
ако мога така да се изразя,
докато човекът образ на божествеността е зован.
На земята има ли мяра?
Никаква няма. Точно
този светкавичен ход никога го не спират на Създателя световете.
Също – цветето е красиво, защото под слънцето то цъфти.
Често намира окото в живота
същества, по-хубави за наричане и от цветята.
О, твърде добре знай това.
Защото – дали да кървиш с лице и сърце
и да не си нищо по-друго се харесва на Бог?
Душата обаче, както аз вярвам, чиста трябва и да остане,
иначе ще допре до могъщото в песен похвална орелът с криле
и с гласа на многото птици.
Съществено то е, образ е то.
Ти, прекрасно поточе – изглежда, че осезаваш докле
стремглаво въртиш се ясно
като окото на Божествеността наред Млечния път.
Добре те познавам аз,
но сълзи извират от окото ти. Ведър живот
виждам в образите – те от творението разцъфват до мене, защото
непремерено ги оприличавам на самотните гълъби по църковното гробище.
Все пак смехът ми изглежда опечалява ги людете,
та нали все пак аз имам сърце.
Иска ли ми се да съм комета?
Вярвам, че да. Защото те имат бързината на птиците, в огън
цъфтят
и са сякаш на чистотата деца.
По-велико да се желае няма как да е, за човешката природа размерно.
Бодростта добродетелна – тя също заслужила е възхвала от сериозния дух,
който вее между трите колони
в градината. Хубава дева трябва да обвенчае главата
с цвят миртов, тъй като тя непресторена е
по същност и според чувство. Мирти обаче
има в Гърция.

Когато пък някой се взре в огледалото,
мъж някой съгледа образа вътре като прерисуван,
то той му прилича.
Има образът на човека очи
спроти лунната светлина.
Едип, вероятно, има едно око в повече.
Тези страдания, на този човек – те изглеждат неописуеми, неизречими,
неизразими.
Когато трагедията изобразява това, опираме в него.

Но как съм аз сега, мисля ли си за теб?
Като потоците, тъй ме откъсва то от самия край и още натам,
дето нещо простира се като Азия.
Това страдание, естествено, Едип го има.
Естествено, за него става дума.
И Херкулес ли страда?
Твърде. В приятелството си и Диоскурите –
не ли и те понесоха страдание? Именно,
да спориш с Бог като Херакъл, това е то страдание.
Безсмъртие от завистта в живота
да разделиш, страдание е пак.
Но също е страдание, кога със слънчевите зайчета човекът е покрит –
с такива много дори съвсем е преобсипан! Туй прави слънцето красиво:
а именно раздига всичко то,
по пътя води юноши с възбуда от лъчите,
сякаш са рози.
Така и те блестят, страданията,
носили Едип,
като че някой си несретник се оплаква
да му е нещо липсвало.
Сине на Лай, странниче бедни в Гърция,
животът смърт е, и смъртта живот е също.

1808

Textgrundlage:

Friedrich Hölderlin, Sämtliche Werke, Bd. 2, Gedichte nach 1800. Hrsg. von Friedrich Beißner, Stuttgart: Cotta, 1953, nach: Friedrich Wilhelm Waiblinger, Phaëton, Zweiter Theil, S. 153 ff., Stuttgart: Verlag von Friedrich Franckh, 1823. (s. Archiv der Arbeitsstelle historisch-kritische Hölderlin-Ausgabe Bremen)
<http://www.textlog.de/hoelderlin-gedichte.html>

Превод от оригинала: **Коста Бенчев**

Редактор: **Пламен Антов**

МАЛЪК ПОСЛЕСЛОВ КЪМ КЪСНАТА ПОЕЗИЯ НА ХЪОЛДЕРЛИН

Вътрешното, но и външното, вътрешното, но и външното!

Същност на изкуството, това, което го отличава от „живота“, и преди всичко неговото слово, което не е всекидневното, е, че то може да изговори *нищото* и това „нищо“ е всичко в него, за него, но и за нас, здравите.

Ако написаното слово, онова, което наричаме художествено, е болно, изместено слово (със самия порив да бъде написано то *вече* е такова), то защо очакваме от *онази* природа, чиято реалност то е, да е здрава, нормална? Ние трябва да бъдем болни, или поне да се преструваме. Или поне да го желаем.

Късната поезия на Хьолдерлин *само ни се струва* обикновена, до непоносимост разбираема – самата природа сякаш. *Сякаш*. А може би това е една *друга* природа, която ни предстои да разберем. – Тя само ни показва скритото, без да ни го разкрива. Разкрива ни, че поезията не е това, което е, не ни казва това, което ни казва.

Късната поезия на Хьолдерлин, където болестта се е маскирала като нормалност – защото какво по-нормално от природата; но тази маска е *самата* болест. Маската, която е лицето.

Не една господарска воля, а свободният вик на роба е поезията.

Пл. А.